

Soccernomics 2010

De bijdrage van het WK voetbal aan een evenwichtiger wereldeconomie

Auteur:
Hein Schotsman

ABN AMRO Bank N.V.
Economisch Bureau

Inleiding

Het mag ook wel na een winter die ons koude rillingen bezorgde. Een hartverwarmende zomer komt snel dichterbij. Een zomer die meer brengt dan zon, zee en zwoele avonden. In aantocht is een zomer vol Oranje gekleurde dagen. Een zomer waarin we ons een tijdje verenigd weten als aanhangers van ons nationale elftal. Het WK voetbal 2010 gaat op 11 juni beginnen! Mooi vooruitzicht, zo vlak na de verkiezingen van 9 juni. Bovendien voor ons de hoogste tijd om ons te wijden aan *soccernomics*.

Soccernomics is niet meer of minder dan in de glazen bol (of bal) van het aanstaande WK Voetbal kijken. Als economen worden we geacht onze uitspraken te baseren op theorie en onderzoek. Het bijzondere van *soccernomics* is dat het wetenschap met een knipoog is, waarbij ook de intuïtie van de econoom/voetballiefhebber gewicht in de schaal legt. Bezie *soccernomics* op dezelfde manier als een voetbalwedstrijd: het is een spel, maar wee degene die het niet serieus neemt! Je zou het ondertussen een traditie kunnen noemen. We begonnen ermee in 2000. Waarom? In de eerste plaats omdat we economen zijn. In de tweede plaats omdat we voetballiefhebbers zijn. Voorspellen is ons vak en er leeft een diepgeworteld gevoel bij ons dat niet alleen sport en politiek, maar ook sport en economie veel met elkaar te maken hebben. Dat hebben onze *soccernomics*-rapporten wel bewezen.

Bij het WK van vier jaar geleden, in Duitsland, waren we in topvorm. We vonden althans dat Italië wereldkampioen moest worden. En u weet hoe het toernooi afliep. Alle reden dus om onszelf zelfgenoegzaam op de borst te slaan, zou je denken. Maar dat doen we niet. We hadden Italië weliswaar goed in beeld, maar we hebben in 2006 niet aan zien komen hoe het er in 2010 voor zou staan met de bank en met de wereld economie. Als we dat toen goed hadden voorspeld, hadden we onszelf indertijd wel heel erg meewarig aangekeken. Er is daarom volop reden voor bescheidenheid bij ons werk. Bovendien gebiedt de eerlijkheid te zeggen dat we niet voorspelden dat Italië wereldkampioen zou worden (we gaven de grootste kans aan Brazilië), maar dat dit het land was dat economisch gezien het best een toernooizege zou kunnen gebruiken. Net even een andere vraagstelling dus.

Bij het EK van 2008 zaten we er echt naast. Wat deden we toen ook al weer? We voorspelden op basis van een mengmoes van economische en sportieve indicatoren dat Nederland, Italië en Frankrijk het beste konden winnen. Het werd helaas Spanje. De organisatoren maakten het ons ook wel erg moeilijk door onze drie kandidaten in één poule te plaatsen. Onze theorie was ook niet helemaal waterdicht. We hadden aangenomen dat naarmate een nationale competitie meer dreef op geïmporteerde voetballers, het nationale team aan kwaliteit verloor. De Engelse situatie was ons schrikbeeld:

soms volledig niet-Engelse teams en een nationaal elftal dat geen deuk in een pakje boter kon trappen.

Inmiddels weten we dat deze theorie niet klopt. Een door sterke buitenlandse spelers gedomineerde nationale competitie trekt het niveau van de lokale voetbalhelden juist omhoog. Onze prognose van de wereldkampioen 2010 is dan ook op basis van de nieuwste inzichten. U kunt daarover lezen in hoofdstuk 2. Daarvoor, in hoofdstuk 1, denken we na over de relaties tussen economie en voetbal: is er wel een verband, wat beïnvloedt wat en welk land kan, door de economenbril bekeken, het beste wereldkampioen worden. Ons doel is dat u zich na het lezen van het rapport nog meer dan daarvoor een echte voetbalkenner waant.¹

29 april 2010,

Hein Schotsman, hein.schotsman@nl.abnamro.com,
tel.: 020-6283800.

¹ Met dank aan Fortis-econoom Joost Beaumont die ons, vooruitlopend op ons samengaan, van zijn spelinzicht liet profiteren en aan Marijke Zewuster en Han de Jong van ons Economisch Bureau. Marijke schreef de tekstblokken over opkomende economieën en Han kwam met veel rake opmerkingen. Zo voorkwam hij dat het kwartier tussen de eerste en de tweede helft van een voetbalwedstrijd 'pauze' in plaats van 'rust' werd genoemd.

1. Wie moet kampioen worden?

Over de relatie tussen sport en politiek is veel gezegd. Wie denkt dat er geen verband is, moet maar even 'sport en politiek' googelen. Brood en spelen, de oude Romeinen wisten het al. De wisselwerking werd voor de zoveelste keer bevestigd toen president Poetin, na de magere resultaten van het Russische team op de Olympische Winterspelen, aankondigde dat sportfunctionarissen het veld zouden moeten ruimen. Zuid-Afrika organiseert het WK niet alleen uit sportieve overwegingen. Juist daar spelen het bevorderen van cohesie en vooral ook het verbeteren van het imago in het buitenland een grote rol. Dat sport de economie beïnvloedt, staat ook buiten kijf. Brood en spelen, nietwaar? In een rapport dat we in 2008 schreven, hebben we laten zien hoe belangrijk sport is voor de Nederlandse economie.² Zaken als volksgezondheid, nationale cohesie en imago in het buitenland worden er in positieve zin door beïnvloed.

Je zou de relatie ook kunnen omdraaien. Is de economie van invloed op sportprestaties? Gaan we beter voetballen als we meer welvaart hebben? Of, in ons kader, is de kans klein dat een arm land het WK voetbal gaat winnen? Dat is een vraagstelling die te maken heeft met het grote vraagteken: wie wordt er straks kampioen? Dat komt aan de orde in hoofdstuk 2. In dit hoofdstuk willen we wat leren over de betekenis van voetbal voor een economie. De vraag die we in de finale van dit hoofdstuk willen beantwoorden, is bij welke winnaar de wereldgemeenschap het meest gediend zal zijn. Ons eerste tussenstation is de kwestie wat een WK-titel betekent voor de binnenlandse economie van een land.

Is een WK-titel goed voor de economie van de winnaar?

We hebben afgelopen winter in kaart gebracht in hoeverre het organiseren van Olympische Spelen goed is voor de Nederlandse economie.³ De voornaamste conclusie was dat je niet op een telraam kunt uitrekenen of het antwoord ja of nee is. Directe opbrengsten (kaartjesverkoop, televisierechten etc.) zijn vaak voldoende om de operationele kosten te dekken. Maar dan heb je nog zaken als huisvesting, sportaccommodaties en infrastructuur. De kosten daarvan variëren flink. Dat heeft vooral te maken met de beschikbaarheid van bestaande accommodaties. En zelfs als je de investeringen meerekent, is er nog geen totaalbeeld. Sommige kosten en baten zijn er, maar zijn niet gemakkelijk te meten. Voorbeelden van dat soort baten: vergroten sociale binding, verkleinen sociaal-economische achterstanden, beter imago in het buitenland en extra innovaties. Daar staan risico's tegenover die samenhangen met het onvermogen om grote projecten aan te sturen en met onze krappe fysieke infrastructuur.

Tot zover de Olympische Spelen. Wat gezegd werd over de kosten en baten ervan geldt ook voor sport in het algemeen. Sport is in veel opzichten wat economen een *public good* noemen. Dat is een term waarmee gezegd wordt dat niet alles van waarde een prijskaartje heeft. Degene die bijvoorbeeld geniet van een overwinning van Oranje krijgt voor dat genieten geen rekening thuisgestuurd. Oftewel, zoals we hiervoor stelden, sommige positieve effecten van sport zijn er wel, maar ze zijn ongrijpbaar, of in elk geval moeilijk te meten.

Gastland Zuid-Afrika

Twintig jaar na de vrijlating van Nelson Mandela doet Zuid-Afrika voor de derde keer mee aan het WK, nu zelfs als organisator. De eerste keer dat Zuid-Afrika deelnam was in 1998, vier jaar nadat de apartheid officieel was beëindigd. Zuid-Afrika is lange tijd een beetje een buitenbeentje geweest op het Afrikaanse continent. Dat kwam niet eens alleen door het apartheidsregime (dat had het gemeen met Zimbabwe). Het kwam vooral ook doordat het gemeten naar BBP per hoofd het meest welvarend was en is en doordat het op het continent het langst een *investment grade rating* heeft van de kredietbeoordelaars S&P, Moody's en Fitch.

Vorig jaar kromp de economie als gevolg van de wereldwijde recessie met 1,8%. Dit was het eerste jaar met negatieve groei sinds de eerste voor iedereen toegankelijke vrije verkiezingen werden gehouden in 1994. Na de terugkeer naar een democratisch bestel brak een periode van sterke groei aan. Gemiddeld groeide de economie met 3,6% per jaar in de periode van 1994 tot en met 2008, tegen slechts 1,4% in de periode van 1980 tot 1994. Ondanks dit mooie groeiplaatje bleven de structurele onevenwichtigheden groot en zijn armoede, aids en misdaad wijd verspreid en moeilijk te bestrijden. Vooral de niet afnemende werkloosheid is een groot probleem. Sinds de jaren tachtig is de werkloosheid slecht sporadisch lager geweest dan 20%. Dit alles vertaalt zich in slechts een 129e plek, op een totaal van 182 landen, op de *human development index* van de Verenigde Naties. Zouden we alleen naar BBP per hoofd kijken dan komt Zuid-Afrika met een 78e plaats net boven Brazilië uit, terwijl Brazilië het in de totale index veel beter doet met een 75e plek.

Ondanks alle problemen is het geen heel erg ongelukkig land. In de *World Database of Happiness* scoort Zuid-Afrika met een zes op een schaal van nul (zeer ongelukkig) tot tien (zeer gelukkig), een keurige middenpositie, lager dan Brazilië maar hoger dan Rusland. Het land heeft de hoogste score van alle deelnemende Afrikaanse landen. Of Zuid-Afrika uiteindelijk gelukkiger of welvarender wordt van het organiseren van het WK valt te betwijfelen. Duurzame economische voordelen van het organiseren van een WK zijn volgens vele studies niet evident. Ook als ze winnen, lijken de voordelen zich te beperken tot een tijdelijke opleving. De kans op winnen is overigens gering. Tot nu toe kwam Zuid-Afrika niet verder dan de eerste ronde. Gezien de poule waar ze nu in spelen, is de kans groot dat dat ook nu weer het geval zal zijn.

Als het om het behalen van de WK-titel in Zuid-Afrika gaat, heb je in principe dezelfde discussie. Het belang van directe opbrengsten en kosten is gering. Er zal een aantal festiviteiten volgen. Die hebben hun eigen baten en kosten. Maar dat zijn, tenzij alle Amsterdamse woonboten zinken, geen grote bedragen. En natuurlijk zijn er extra uitgaven die los staan van de vraag wie er kampioen wordt. De voetballiefhebber (vaak een man) koopt alvast die nieuwe televisie. Zijn vrouw krijgt een nieuwe zomerjurk, mits ze vier weken voetbalgekte accepteert. Het puberende kind wil zo'n oorstrelende Zuid-Afrikaanse toeter.⁴ Pa betaalt, op voorwaarde dat er niet op wordt gebla-

² ABN AMRO, *Sport scoort*, 2008

³ ABN AMRO, *De olympische olifant*, 2010

⁴ Zo'n toeter heet een *vuvuzela*; als je googelt op dit woord (alleen pagina's in het Nederlands), krijg je 179.000 hits. Binnen *soccernomics* is dit een overtuigend bewijs dat het WK leeft in Nederland.

zen. En de jongste zoon krijgt een shirt met 'Van Persie' op de achterkant, maar dan moet hij wel in de rust zonder sputteren naar bed. We hebben het hier niet over wereldbedragen, maar toch...

Maar veel meer gaat het ons om het psychologische effect op de ziel van de voetballiefhebber, dus op ons aller ziel, als 'we' het WK winnen. Het is onze diepe overtuiging dat de indirecte effecten belangrijk zijn. Wij voelen ons, als het zover mocht komen, intens gelukkig. Individuen presteren beter als zij zich gelukkig voelen en dat geldt evenzeer voor landen. Het is alleen zo lastig te meten dat dit inderdaad zo is. Je kunt echter wel kijken hoe het een land economisch gezien vergaat als het wereldkampioen wordt.

In ons rapport over *soccernomics* uit 2006 hebben we geconcludeerd: "De effecten op macro-economisch niveau en financiële markten zijn niet zo groot dat ze van een recessie een hoogconjunctuur maken, maar moeten zeker niet worden onderschat. Kijkend naar het verleden blijkt bijvoorbeeld dat de economische groei bij wereldkampioenen gemiddeld hoger uitvalt dan bij de verliezend finalisten in het jaar van de ont-knoping. Ondanks een paar uitschieters geldt in de meeste gevallen: 'the winner takes all'. De gemiddelde kampioen krijgt namelijk een economische bonus van gemiddeld 0,7%, terwijl de nummer twee gemiddeld 0,3% groei verliest ten opzichte van het jaar daarvoor." Het rapport vermeldt en passant ook nog dat de Nederlandse economie het in 1988, toen wij Europees kampioen werden, voortreffelijk deed. Hetzelfde gold in dat jaar voor de AEX.⁵

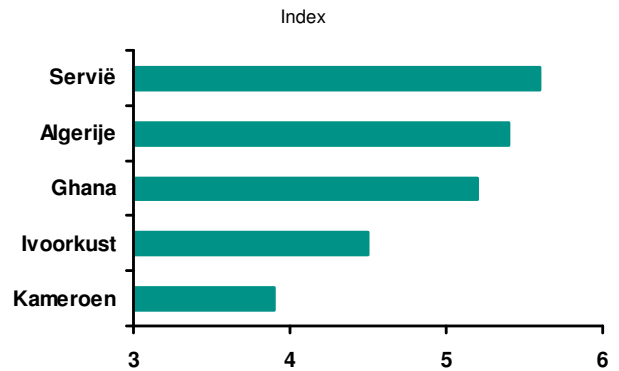
Maar, zult u zich afvragen, hoe zat dat dan met Italië in 2006? Daar valt veel over te zeggen, vooral omdat ook de Italiaanse politieke constellatie dat jaar veranderde. We verwijzen naar de openingszin in de *executive summary* van het eerste OECD-rapport over Italië na de behaalde titel: "A welcome economic recovery is under way in Italy. In part, this reflects the cyclical upswing in the rest of Europe, but there are also early signs of a more fundamental improvement, notably in terms of export and labour market performance."⁶ Eigenaardig is dat in dit rapport van de OECD niet naar de WK-titel is verwezen. Johan Crujff voorzag dat soort 'blindheid' toen hij ooit eens stelde: "Je gaat het pas zien als je het door hebt."

Welk land moet winnen als we ons hart volgen

De conclusie is dus dat een titel goed is voor een nationale economie. Dat verleidt ons ertoe om een zijspgong te maken. We hebben de stoute schoenen aangetrokken en in eerste instantie ons hart laten spreken. Als we ons Oranjegevoel even parkeren, zou onze favoriet het land zijn dat een succes het best kan gebruiken. Gevoelsmatig is dat uiteraard het land met

de meest ongelukkige inwoners. Als je de deelnemers rangschikt op basis van geluk (ook dat wordt gemeten), dan zie je vier Afrikaanse landen bij de vijf ongelukkigste landen staan. Ze staan op verre afstand van de landen met de gelukkigste inwoners, Denemarken en Zwitserland. Deze twee landen bezetten met scores van 8,3 en 8,0 de eerste twee plaatsen.

Vijf minst gelukkige deelnemende landen

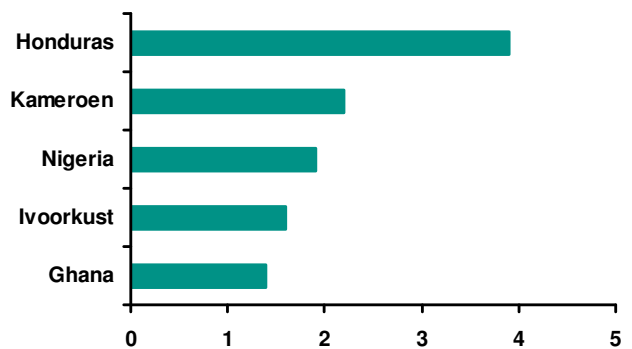

Bron: R. Veenhoven, *Average happiness in 148 nations 2000-2009*, 2009

Maar economen houden zich toch met welvaart bezig, niet met welzijn? Dat klopt, maar zouden welvaart en geluk niets met elkaar te maken hebben? Soms niet, maar vaak wel. Mexicanen schijnen gelukkiger te zijn dan Amerikanen. Dat komt niet door een beter gevulde beurs. Maar als je de hele groep deelnemende landen bekijkt, is er een duidelijk verband.

Vijf armste deelnemende landen in 2008

BNI per hoofd in USD 1000, wisselkoers op basis van koopkrachtpariteit

Bron: World Bank, *World Development Indicators*, 2010

Dat verband wordt bevestigd door onderstaande grafiek. Nu zijn de vijf armste landen weergegeven. En opnieuw komen zowel Ivoorkust als Kameroen en Ghana erin voor. Het contrast met de rijkste landen is heel groot. Het BNI (bruto nationaal inkomen) per hoofd bij koplopers Zwitserland en de VS bedraagt respectievelijk USD 46.500 en USD 47.000. In de bijlage is een tabel opgenomen met de geluksindex en het BBP per hoofd van alle deelnemende landen.

⁵ ABN AMRO, *Soccernomics 2006*, 2006
⁶ OECD, *Economic Surveys, Italy*, 2007

Ons hart zou overslaan van geluk als een van deze drie Afrikaanse landen zou winnen. En voor de harten van de inwoners geldt dat des te meer. Waarom zou bijvoorbeeld Ghana, finalist bij de Afrika Cup van dit jaar, geen kans maken? Of, Ivoorkust, onder leiding van de door de wol geveerde Zweedse coach Sven-Göran Eriksson?

De realiteit gebiedt te erkennen dat een WK geen vorm van ontwikkelingshulp is. Het WK weerspiegelt echter wel de mondiale maatschappelijke ontwikkelingen. Kijk naar de samenstelling van de groep deelnemende landen. Juist deze samenstelling laat de emancipatie van Afrika zien. In 1966 deed nog geen enkele Afrikaanse ploeg mee. Nu zijn het er zes, waaronder ook nog eens het organiserende land.

Misschien had u ook Noord-Korea in een van de grafieken verwacht. Het land is uit onze lijsten verbannen omdat het ontbreekt aan cijfers. Hoeven we ons in elk geval niet af te vragen of de cijfers kloppen.

Heeft organiseren of winnen impact op opkomende markten?

Het WK is vooral een aangelegenheid tussen Europa en Latijns-Amerika. Van de achttien keer dat het WK tot nu plaatsvond, hebben Latijns-Amerikaanse landen en Europese landen beide negen keer gewonnen. Sinds 1962 gebeurt dit zelfs keurig om en om. Het WK is verder zes keer georganiseerd door een Latijns-Amerikaans land en als we Zuid-Korea meetellen, heeft het toernooi dus zeven keer plaatsgevonden in wat we nu een opkomende markt noemen. Zowel Europa als Latijns-Amerika heeft in deze lange tijdsperiode perioden van bloei en beduidend mindere tijden gekend. Je kunt echter niet zeggen dat ze het beter hebben gedaan dan de andere grote regio's.

Kijken we specifiek naar de winnaars dan blijven er nog maar zeven landen over en is de helft van alle wereldbepalers gewonnen door slechts twee landen, namelijk vijf keer door Brazilië en vier keer Italië. De laatste keer dat Brazilië won, was in 2002. Niet bepaald een economisch makkelijke periode. Toch zien we dat na een groei van slechts 1,3% in 2001, de groei in 2002 toeneemt met 2,7%, om in 2003 weer terug te vallen naar 1,7%. Dit is geheel toe te schrijven aan een opleving van de particuliere consumptie, die na een groei van 1,1% in 2001, in 2002 toenam met 1,9%. De investeringen daarentegen daalden in 2002 met maar liefst 19%, na een daling van 4,5% in 2001. Zuid-Korea was in 2002 samen met Japan gastland voor het WK en ook hier zien we bijna een verdubbeling van de groei in 2002 van 4% in 2001 naar 7,2% in 2002 om vervolgens weer terug te vallen tot 2,8% in 2003. Het lijkt er dus op dat er sprake is van enig WK-effect en dat er zowel winst is voor de organisator als voor de winnaar.

Ook in 1986, wanneer Argentinië kampioen wordt tijdens de schulden crisis die Latijns-Amerika in de jaren tachtig treft, zien we opeens een zeer sterke toename van de groei, van -7,3% in 1985, naar 7,9% in 1986. In de jaren daarna valt het land weer terug in een recessie. Maar Brazilië groeide in 1986 ook harder dan in de jaren eromheen. Mexico daarentegen, het gastland in 1986, zag zijn economie in dat jaar juist sterk krimpen. Ook in de jaren ervoor was er geen sprake van een duidelijke opleving. Dat kwam wellicht omdat Mexico gebruikmaakte van faciliteiten die al waren aangelegd voor het WK van 1970, toen het land ook gastland was. Feit blijft dat het onmogelijk is om vast te stellen wat er gebeurd zou zijn als het WK niet gewonnen of niet georganiseerd zou zijn.

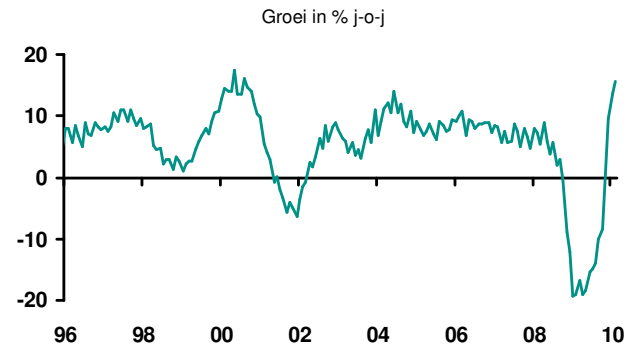
Welk land moet winnen als we ons verstand volgen

We verlaten onze hartstreek en gaan kijken of we ook verstandige dingen over het WK kunnen zeggen. We concentreren ons niet langer op de vraag welk land we een titel gunnen. Aan de orde is nu bij welke kampioen de werelddeconomie het meeste baat zou hebben.

Werelddeconomie uit balans

Een bespiegeling over de relatie tussen voetbal en economie schrijf je niet in het luchtledige. We leven in 2010 en dat betekent dat we in een wereld leven die nog maar nauwelijks gekomen is van de grootste economische crisis van de afgelopen decennia.

Ontwikkeling wereldhandel

Bron: CPB

Als je kijkt naar de ontwikkeling van de wereldhandel over een lange reeks jaren, dan zie dat de mondiale economie zich aan het herstellen is van een ongekende terugval. Het herstel is overtuigend, maar de wereldhandel is nog altijd zo'n 7% lager dan vlak voor de crisis.

Je kunt twisten over de oorzaken van de kredietcrisis. Je kunt met de verrekijker en met de microscoop kijken: macro versus micro. De microbenadering zit dicht op de huid. Het gaat over gretige bankiers en winstbeluste aandeelhouders, over kredietbeoordelaars en toezichhouders. Een macroredenering benadrukt de spanning tussen vraag en aanbod waardoor prijzen op en neer gaan. Slingerbewegingen horen bij onze vrijmarktconomie. Als die bewegingen te heftig worden, veroorzaken ze een crisis. Al jarenlang geven Amerikanen meer uit dan ze produceren. Het tekort op de Amerikaanse lopende rekening is hoog: 3,6% van het BBP in 2009. In 2005 en 2006 was het zelfs 6%. Elders gebeurt het omgekeerde. China houdt een overschot op de lopende rekening, wat in feite een spaaroverschot is, in stand. Dat gebeurt onder meer door de eigen munt, de renminbi, kunstmatig zwak te houden. Dat maakt Chinese exportartikelen goedkoop. Spaaroverschotten in o.a. China maken tekorten op de Amerikaanse lopende rekening mogelijk, zelfs noodzakelijk. De lage Amerikaanse rente maakte het extra aantrekkelijk om als land op de pof te leven. Dit heeft geleid tot zeepbellen op de Amerikaanse huizenmarkt en andere markten. De essentie van de kredietcrisis was dat deze zeepbellen knapten.

We nemen deze macrobenadering als uitgangspunt. Binnen *soccernomics* is dan de voor de hand liggende vraag: kan het

WK 2010 eraan bijdragen dat de onevenwichtige verhoudingen tussen landen verbeteren, dat de overschotten en tekorten verminderen en dat de kans op nieuwe crises zo verkleint? Concreet: er moet een land winnen dat een overschot op de betalingsbalans heeft. Immers, de inwoners van het winnende land gaan meer besteden, dus meer importeren en zo verkleinen ze de onevenwichtigheden.

Kredietcrisis en voetbal

Is de voetballerij ongevoelig voor economische crises? Je zou het haast denken: Kaká vertrok vorige zomer voor EUR 65 miljoen naar Real Madrid en Ronaldo voor EUR 94 miljoen. Ook als je het wat breder trekt, zoals Deloitte doet in een jaarlijkse rapportage, lijkt het erop dat de voetbalclubs in het algemeen geen grote schade hebben opgelopen als gevolg van de kredietcrisis. Het publiek bleef komen, voor tv-rechten werd opnieuw fors betaald en er waren volop bedrijven geïnteresseerd in sponsoring. Wel lijkt het erop dat er afgelopen zomer minder aan transfers is uitgegeven dan het jaar ervoor. En er ontstonden een paar scheuren in het bastion van de Engelse Premier League door de kredietcrisis. We noemen enkele voorbeelden. Liverpool kreeg financieringsproblemen omdat het door zijn eigenaren volgestopt was met schulden. Portsmouth werd door de crisis gedwongen de bouw van een nieuw stadion uit te stellen. Inmiddels heeft de club zelfs surseance van betaling aangevraagd. De club was de afgelopen jaren een speelbal van Russische, Arabische en Chinese eigenaren en had een enorme schuld opgebouwd. West Ham United was in handen van de voorzitter van het IJslandse Landsbanki. Toen die in de problemen raakte, ontstonden er ook financiële problemen bij West Ham.

In Nederland zijn volgens Wikipedia de budgetten van de eredivisieploegen samen tussen 2008/09 en 2009/10 gedaald van EUR 410 miljoen naar EUR 398 miljoen. Bovendien zijn er de laatste tijd vaak berichten over clubs die financieel in zwaar weer terecht zijn gekomen. Dat zijn indicaties, niet meer dan dat, dat de economische crisis ook bij ons de clubs heeft geraakt. Eén club in de eerste divisie heeft de competitie vanwege zijn financiële situatie moeten verlaten: HFC Haarlem. Maar dat had andere oorzaken.

Onze criteria

Met de vorige paragraaf in ons achterhoofd wordt het een stuk gemakkelijker om de criteria te formuleren waaraan een WK-winnaar zou moeten voldoen. Kort door de bocht kun je zeggen dat de wereldeconomie het sterkst meeprofiteert als het land dat wint:

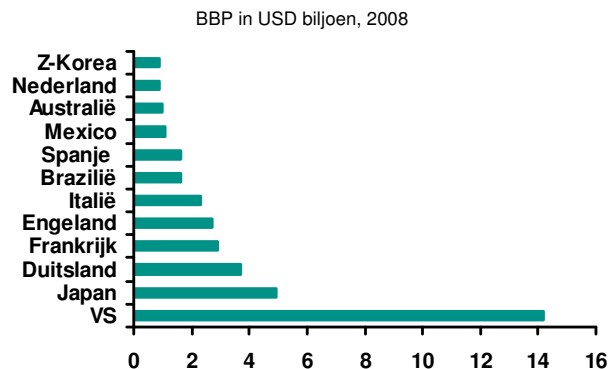
- a) er op mondiaal economisch niveau toe doet;
- b) veel profijt heeft van de titel;
- c) meer exporteert dan dat het importeert.

We beginnen onze schifting op economische gronden met een indeling van landen op basis van criterium a, de omvang van de nationale economie. We meten dat aan de hand van het bruto binnenlands product, het BBP. Acht landen gaan hier fier aan kop: de VS, Japan, Duitsland, Frankrijk, Engeland, Italië, Brazilië en Spanje. Nummer negen, Mexico is economisch gezien duidelijk kleiner dan Spanje en daar zit Nederland dan weer net onder. Als we serieuze effecten willen zien, moet het een van deze acht worden.

We laten vervolgens criterium b los op de acht die de eerste schifting hebben overleefd. Van deze landen willen we weten welke het hevigst hebben geleden onder de kredietcrisis die een economische crisis werd. Het achterliggende idee is dat

het effect van een WK-titel op de economie afhangt van de conjunctuurfase waarin de winnaar zich bevindt.

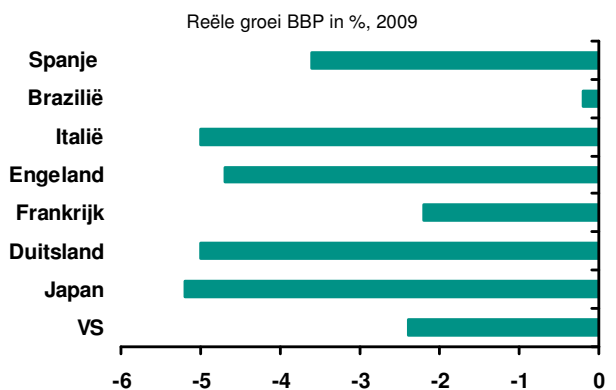
Deelnemers met de grootste economieën

Bron: World Bank, *World Development Indicators*, 2010

Een land met een oververhitte economie zit niet te wachten op een extra stimulans. Daar leidt dat alleen maar tot rente- en prijsverhogingen. Omgekeerd zal in een land dat in een recessie verkeert, een kooplust opwekkende prikkel extra economische groei veroorzaken. In zo'n situatie is er overcapaciteit en dus ruimte om de economie op te krikken zonder dat dit tot oververhitting en inflatie leidt.

Dip grootste economieën

Bron: Thomson Financial

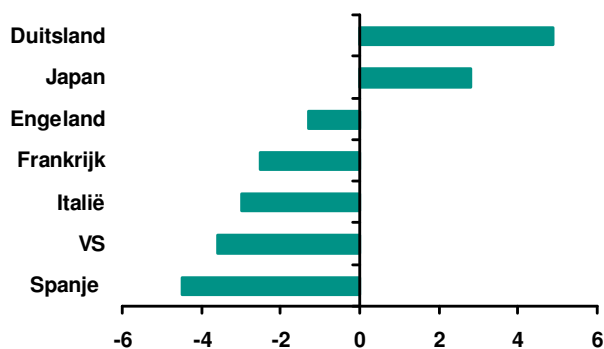
De grafiek maakt de gevolgen van de economische crisis goed zichtbaar. Zeven van de acht grote deelnemende landen hadden in 2009 te kampen met een ongekende krimp van hun economieën. Alleen in Brazilië was de schade gering. Dat is dan ook het enige land dat op basis van criterium b de race moet verlaten.

De finale vraag is welk van deze zeven overgebleven landen het hoogst scoort op criterium c. We hebben in de vorige paragraaf aangegeven hoe belangrijk dit criterium is tegen de achtergrond van de economische crisis en, achter de schermen van de kredietcrisis kijkend, van de betalingsbalansoneven-

wichtigheden. Onze kandidaat moet zoals uitgelegd een overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans hebben. Dat betekent einde oefening voor de VS, Frankrijk, Engeland, Italië en Spanje. Slechts Japan en Duitsland blijven over.

Externe onevenwichtigheden

Saldo lopende rekening betalingsbalans als % BBP, 2009

Bron: Thomson Financial

Beide landen hadden in 2009 grote overschotten op de lopende rekening van hun betalingsbalans. In Duitsland gaat het om bijna 5% van het BBP, in Japan om bijna 3%. Een van de wetten binnen *soccernomics* is zoals gezegd dat het consumenten- en ondernemersvertrouwen onder de inwoners van het winnende land verbetert. Als gevolg daarvan gaan ze meer consumeren en investeren en dus ook meer importeren. Zo verminderen de mondiale onevenwichtigheden. Welk land, Duitsland of Japan, is op dit terrein de grootste? De Japanse economie is duidelijk groter dan de Duitse. Dat wordt echter meer dan gecompenseerd door de hoge Duitse importquote. Als een Japanner en een Duitser een euro extra uitgeven, besteedt de Duitser een veel groter deel aan geïmporteerde goederen.

Land	Omvang BBP (EUR mrd, 2009)	Aandeel import	Impuls (aandeel import x BBP)
Duitsland	2405	0,36	866
Japan	3639	0,10	364

Bron: Thomson Financial

Conclusie

We hebben het niet zelf bedacht: Duitsland moet winnen. Een Duitse overwinning zorgt voor een relatief grote deuk in het Duitse externe overschot. Dat is het beste voor de stabiliteit van de wereldeconomie. Juist daaraan is na de kredietcrisis een grote behoefte.

2. Wie wordt kampioen?

We houden het kort, want het voorspellen wie kampioen wordt, is niet onze *raison d'etre*. Dat betekent overigens niet dat er door ons, speurneuzen naar interessante verbanden, niets te zeggen valt. Statistieken zijn nooit het eind van alle tegenpraak, maar wie ze liefdevol bestudeert, kan er heel wat van opsteken.

Als we kijken naar de geschiedenis van het WK, dat sinds 1930 bestaat, zien we dat er achttien toernooien zijn geweest. Vijf landen hebben twee of meer keren gewonnen. We hebben het dan over Brazilië (vijf keer gewonnen), Italië (vier keer), (West-)Duitsland (drie keer), Argentinië en Uruguay (beide twee keer). Laatstgenoemd land laten we verder buiten beschouwing omdat het al zestig jaar is geleden dat Uruguay voor het laatst wereldkampioen was. Van de vijftien naoorlogse toernooien zijn er twaalf door Brazilië, Duitsland, Italië en Argentinië gewonnen. Dat zijn dus de landen met het beste *track record*. En ze zijn ook deze keer van de partij.

Dat roept de vraag op wat deze landen tot zulke sterke voetballanden maakt. Deze vier toppers stemmen op vier punten overeen: het gaat om landen met minimaal veertig miljoen inwoners, voetbal is er de nationale sport, ze zijn niet (straat)arm en de nationale voetbalcompetitie staat hoog in de top dertig van nationale competities van de *International Federation of Football History and Statistics*. Deze cocktail maakt dat deze landen potentiële winnaars zijn.

Zijn er nog meer landen die aan deze criteria voldoen? Daar is zeker in één geval sprake van. Spanje scoort op alle fronten. En ze waren weliswaar nooit wereldkampioen maar iedereen weet wat er in 2008 gebeurde. Een voorbode? Engeland laten we buiten beschouwing want Engeland wordt geen wereldkampioen. Kuper en Szymanski tonen overtuigend aan dat het Engelse elftal veel te afhankelijk is van één sociale klasse, namelijk de arbeidersklasse. Dat voorkomt de opbloei van de creativiteit die nodig is om wereldkampioen te worden.⁷ Frankrijk valt buiten de boot omdat het niet aan alle criteria voldoet: *jeu de boules* is daar de nationale sport.

Dus de winnaar komt uit deze groep van vijf: Spanje, Duitsland, Argentinië, Brazilië, Italië. Wat zeggen de voetbalstatistieken over deze vijf landen? We keken naar de rangschikking van landen volgens de FIFA en naar die van clubteams en nationale competities door de *International Federation of Football History and Statistics*. In de tabel is steeds de onderlinge verhouding tussen deze landen weergegeven.

De conclusie is eenduidig: Argentinië wordt zeker geen wereldkampioen, Spanje wel.

Land	Fifa index	Beste competitie	Beste clubteam
Spanje	1	1	1
Brazilië	2	3	3
Duitsland	4	2	2
Italië	3	4	4
Argentinië	5	5	5

Bron: website FIFA, Wikipedia

We willen het land van harte feliciteren met deze eerste plaats. Maar, zult u denken, was het niet beter geweest als de winnaar uit het vorige hoofdstuk, Duitsland, ook hier als eerste was geëindigd? Binnen de kaders van *soccernomics* is dat inderdaad het geval. Gelet op het externe tekort van het land is een Spaanse victorie niet goed voor het verminderen van de internationale betalingsbalansonevenwichtigheden. Daar staat tegenover dat een Spaanse WK-titel voor de bevolking van enorme therapeutische betekenis is. Nergens in de EU heeft de beroepsbevolking het zo zwaar te verduren gehad als in Spanje. De werkloosheid bedraagt er inmiddels 20%. Bovendien kreeg de huizenmarkt een ongekende klap. Wat kan de Jules Rimet-beker een troost bieden!

PM Onderschat nooit het thuisvoordeel. Bij verschillende WK's was het raak voor de thuisploeg (Uruguay 1930, Italië 1934, Engeland 1966, Duitsland 1974, Argentinië 1978, Frankrijk 1998). Van de achttien WK's vanaf 1930 zijn er dus zes gewonnen door de thuisclub. Zuid-Afrika verdient daarmee de titel van gevaarlijke buitenstaander. En er is nog een vorm van thuisvoordeel. Sinds het ontstaan van het WK wint steeds een ploeg die in het eigen werelddeel speelt. Alleen Brazilië heeft deze voetbalwet doorbroken. Ivoorkust, Nigeria, Ghana, Algerije en Kameroen hoeven niet te wanhopen. En Brazilië al evenmin. Brazilië heeft trouwens nog een reden om de moed erin te houden. Sinds 1962 wint beurtelings een Zuid-Amerikaanse en een Europese ploeg. De laatste keer won Italië....

⁷ S. Kuper en S. Szymanski, *Dure spitsen scoren niet*, 2009

Bijlage

Land	BNI per hoofd in 2008 (USD 1000)	Tevredenheid (stijgend van 0 naar 10)	BBP in 2008 (USD biljoen)	Groei BBP in 2009 (%)
Ghana	1	5,2	0,0	4,7
Ivoorkust	2	4,5	0,0	3,0
Nigeria	2	5,7	0,2	5,4
Kameroen	2	3,9	0,0	-1,5
Honduras	4	7,0	0,0	-4,4
Paraguay	5	6,9	0,0	-3,8
Algerije	8	5,4	0,2	2,6
Zuid-Afrika	10	6,0	0,3	-1,8
Brazilië	10	7,5	1,6	-0,2
Servië	11	5,6	0,1	-3,5
Uruguay	13	6,8	0,0	2,2
Chili	13	6,6	0,2	-1,0
Argentinië	14	7,3	0,3	0,7
Mexico	14	7,9	1,1	-6,5
Slowakije	21	5,8	0,1	-4,7
Portugal	22	5,7	0,2	-2,7
Nieuw-Zeeland	25	7,5	0,1	-1,6
Slovenië	27	6,9	0,1	-7,8
Zuid-Korea	28	6,1	0,9	0,1
Griekenland	29	6,3	0,4	-2,0
Italië	30	6,7	2,3	-5,0
Spanje	31	7,3	1,6	-3,6
Australië	34	7,7	1,0	1,3
Frankrijk	34	6,6	2,9	-2,2
Japan	35	6,2	4,9	-5,0
Duitsland	36	7,1	3,7	-4,9
Engeland	36	7,2	2,7	-4,7
Denemarken	37	8,3	0,3	-5,1
<i>Nederland</i>	42	7,6	0,9	-4,0
Zwitserland	47	8,0	0,5	-1,5
VS	47	7,4	14,2	-2,4
Noord-Korea	?	?	?	1,9

Bron: Veenhoven, World Bank en Thomson Financial

© Copyright 2010 ABN AMRO Bank N.V. ("ABN AMRO"). Alle rechten voorbehouden.

Dit document dient uitsluitend ter informatie en wij geven, hoewel het document is gebaseerd op informatie die betrouwbaar wordt geacht, geen garantie aangaande de juistheid of volledigheid hiervan. ABN AMRO Bank N.V. (ABN AMRO) accepteert geen enkele aansprakelijkheid voor de informatie opgenomen in dit document. De weergegeven marktinformatie alsmede de opinies, prognoses, aannames, schattingen, afgeleide waarderingsen en koersdoelstelling(en) die zijn opgenomen in dit rapport en die de opinie van de auteur vormen dateren van de aangegeven datum en kunnen op enig moment zonder voorafgaande kennisgeving worden gewijzigd. Hoewel wij ernaar streven de in dit document opgenomen informatie en opinies naar redelijkheid te actualiseren, kunnen er op grond van de regelgeving, compliancevereisten of andere oorzaken redenen zijn waardoor dit niet mogelijk is. Het gebruik van tekst en/of cijfers is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. ABN AMRO is geregistreerd bij de Autoriteit Financiële Markten te Amsterdam.